

Prvi posjet logopedu?

Mnogi roditelji su u dilemi kada prvi put s djetetom doći kod logopeda. Koje glasove u kojoj dobi treba znati izgovarati, kako pristupiti djetetu koje muca, progovaranje prve riječi, sklapanje rečenice.

Da bi mnogi, ne samo roditelji bili bolje upoznati sa govorno-jezičnim razvojem, tj aktivnostima koje prate govor i jezik, iznosimo vam cijeli niz specifičnih karakteristika po kojima možete usporediti vaše dijete. U toku govorno-jezičnog razvoja, počinjemo uočavati “krivi” izgovor, “zapinjanje” u govoru ili “gutanje” riječi, te govor tada postaje vrlo nerazumljiv.

U članku pročitajte kak , na koji način se kod vašeg djeteta trebaju razvijati govorno-jezične sposobnosti, što je dopušteno u određenoj dobi, a što više ne. Tako ćemo početi sa izgovorom govorom, tj kada treba nastupiti “prva riječ”, rečenica i aktivnosti koje su popratne uz govor i jezik.

Od rođenja do 2 godine

- treba poticati vašu bebu da proizvodi samoglasnike, tj da proizvodi konsonante i vokale, te da ih spaja, te tako dobivamo “m” i “a”-”ma”; “t” i “a”-”ta”;”p” i “a”-”pa”...
- treba poticati pokušaje uspostavljanja očnog kontakta, koji je povezan sa govorom, te treba poticati i imitaciju vokalizacije koristeći različite uzorke i emfrazе; kao primjer možemo navesti, da povisnimo ton glasa da indiciramo pitanje
- treba imitirati smijeh djeteta i facijalnu ekspresiju (izraze lica)
- treba učiti svoje dijete da imitira akcije, uključujući pljeskanje rukama, stišćući usne kao da dajemo poljupce
- govoriti djetetu kada ga kupamo, hranimo i odijevamo; govoriti što radimo, kuda ćemo ići, što će se raditi kada dođemo na to mjesto, i koga i što ćemo vidjeti
- prepoznavati boje
- prebrojati neke stvari
- treba koristiti geste kao da mašemo “pa-pa”
- treba poticati onomatopeje kao npr izgovoriti “vau-vau” i pokazati sliku psa, “mijau” i pokazati sliku mačke, tj. raditi na audio-vizualnoj percepciji (glas-okno)
- poticati pokušaj komunikacije
- treba puno čitati djetetu; ponekad samo čitanje jednostavno opisuje slike koje se nalaze u knjizi (slikovnici), tako da te slike prate pisane riječi; treba izabrati knjige koje su pune boja, sa što većim slikama, te koje nemaju tako puno detalja; treba pitati dijete “Što je ovo?”, te ga poticati da imenuje i pokazuje poznate stvari u knjizi.

Od 2 do 4 godine

- treba koristiti “dobar govor”, koji je čist i razgovijetan, te služiti djetetu kao model

- treba ponoviti to što je vaše dijete reklo, tako da ono shvati da ga se razumjelo; obraćati pažnju na to što je dijete izgovorilo npr. “Želiš li sok?”, “Imam soka”, “Imam soka od jabuke? Da li želiš sok od jabuke?”
- koristiti “baby talk” samo onda kada treba prenijeti poruku da se nešto radi i ako je riječ popraćena riječju za odrasle npr. “Mi ćemo sada večerati. Želiš li i ti papati?”
- napraviti malu bilježnicu sa poznatim i najdražim riječima, popraćene izrezanim slikama; grupirati ih treba u kategorije, kao što su stvari koje se odnose na jelo, neke aktivnosti, životinje
- treba se malo i šaliti, tj. biti kreativan i npr. - zalijepiti sliku psa i ispod zalijepiti kotač bicikla, te pitati što ne valja sa slikom, da se može popraviti; treba prebrojati stvari koje su vidljive na slici, ako ih ima više
- treba pomoći svom djetetu da razumije i da može pitati; treba se igrati igre “da” i “ne”; treba pitati dijete “Jesi li ti dječak?” “Jesi li ti Marko” “Mogu li svinje letjeti?”; treba poticati svoje dijete da stvara pitanja pokušavajući vas prevariti
- pitati dijete pitanja koja zahtijevaju izbor npr. “Da li želiš jabuku ili breskvu?”, “Da li želiš obući svoju crvenu ili plavu košulju?”
- treba proširivati vokabular djeteta-što uključuje i imenovanje dijelova tijela, te identificiranje što se radi s određenim dijelom npr. “To je moj nos. S njim mogu mirisati cvijeće, kolače, kokice i sapun.”
- pjevati jednostavne pjesmice i recitirati ih tako da se osvijesti ritam i uzorak govora
- treba naučiti svoje dijete da počne smještati poznate stvari u kategorije, tada dijete treba izdvojiti neku stvar i reći kako se zove i kako se koristi npr. “To je moja lopta. Ja se s njom loptam i igram nogomet.”
- treba koristiti fotografije poznatih ljudi i mjesta, te tako prepričati što se dogodilo, ili čak i izmisliti novu priču

Od 4 do 6 godine

- kada vaše dijete počinje razgovor (konverzaciju), posvetite mu punu pažnju
- treba paziti da imate pažnju djeteta i prije nego vi progovorite
- treba poticati sve pokušaje da se govori; pokažite da razumijete riječ ili frazu
- treba pauzirati poslije govora, tako dijete ima priliku da nastavi konverzaciju.
- treba nastaviti raditi na proširivanju vokabulara, predstaviti novu riječ, te ponuditi definiciju te riječi ili je upotrijebiti u kontekstu koji je lagano razumljiv
- treba razgovarati o vremenskim i prostornim odnosima – prvi, srednji, zadnji, lijevo, desno, te opozicije – gore-dolje, upaljeno-ugašeno
- treba poraditi na oblikovanju i objašnjavanju kategorija, identificirati stvari koje ne pripadaju grupi sličnih kategorija npr. cipela ne pripada kategoriji s jabukom i breskvom, jer se ne može jesti, i nije okrugla i nije voće; tako treba dati djetetu dvije suprotnosti tako da dijete može reći zašto

ne spadaju u istu kategoriju

- treba pomoći djetetu da prati dvije do tri direkcije “Idi u sobu i donesi mi svoju knjigu.”

- treba poticati svoje dijete da samo daje direkcije; treba slijediti djetetove direkcije, tako da vam on/ona može objasniti npr kako da se izgradi toranj od lego-kockica

- treba se igrati obitelji objašnjavajući uloge u obitelji sa pretvaranjem da ste vi dijete, razgovarati o stanovanju, kući, o sobama i namjenama.

- televizija ponekad može biti korisna tj. treba govoriti onda kada dijete gleda televiziju, treba ga pitati da pokuša pogoditi što bi se slijedeće moglo dogoditi, treba razgovarati o likovima u filmu, seriji – da li su oni sretni ili tužni, pitati svoje dijete što se dogodilo, da vam ispriča, možete čak i odglumiti cijelu scenu, te izmisliti drugačiji kraj

- treba iskoristiti dnevne aktivnosti – kao primjer uzmemo aktivnost kada smo u kuhinji, tada treba poticati dijete da imenuje stvari koje se tu i tada koriste, te tako raditi i za druge prostorije, diskutirati o jelu u tanjuru, boji, okusu – Od kuda ta hrana dolazi? Da li je zdrava? Što dijete voli jesti? Što ne voli? Tko će očistiti kada se pojede?; treba poticati i aktivnosti u kuhinji – prostrti stol, staviti salvete, identificirati npr. “To je moja salveta.” “To je tatina, a to mamina salveta.”

- kada se odlazi u kupovinu, treba se prodiskutirati o tome što će se kupiti, što će se napraviti s tim, koliko nam treba, razgovarati s djetetom o veličini nečega (malo-veliko), obliku (dugo, okruglo, četvrtasto) i o težini (teško, lagano)

Roditeljske nedoumice

Mnogi roditelji često su u nedoumici kada prvi put posjetiti logopeda. Bilo da je riječ o nedovoljno razvijenom govoru, mucanju, teškoćama čitanja i pisanja, teškoćama u izgovoru, roditelji i osobe s kojima je dijete u svakodnevnom kontaktu (učitelji, odgojitelji) često ne znaju kada potražiti pomoć.

Prema ljestvici razvoja govora, prva teškoća nastupa u obliku nedovoljno razvijenoga govora. Roditelji se često pitaju i traže odgovore na pitanje: “Zašto moje dijete ne govori?”. Kada primijete da se dijete, inače uredna razvoja, premalo, pogrešno ili teže verbalno izražava u odnosu na vršnjake, roditelji se nerijetko uspaničare. Roditelji djece kod koje je dijagnosticiran nedovoljno razvijen govor počnu vrlo rano primjećivati govorne sposobnosti svog djeteta, što se često pripisuje tvrdoglavosti, lijenosti ili genetskom naslijeđu. Kada dijete napuni tri godine i krene u vrtić, a roditelji dobiju priliku usporediti govor svog djeteta s govorom vršnjaka, postaju svjesni da im dijete ima pravi problem. Tada je najbolje zatražiti savjet logopeda. Važno je što prije krenuti sa savjetovanjem ili čak direktnom terapijom, jer je dijete često već u toj dobi dovoljno svjesno da se razlikuje od vršnjaka. Sluša, ali ne razumije ili želi odgovoriti, ali mu je izgovor iskrivljen i nerazumljiv, pa se često događa da ga okolina ne razumije. A roditelji se toliko priviknu da odgovarajući na upite počnu

nesvjesno podržavati iskrivljen način govora. Upravo zato vaše dijete može se osjećati nesretno, ljuto, frustrirano, rijeđe priča, a u komunikaciji se počinje sve više oslanjati na geste.

Kako bi se što bolje stimulirala djetetova govorna komunikacija, važno je da uz logopeda u terapiji aktivno sudjeluju i roditelji, odgojitelji ili učitelji (nastavnici). Uloga roditelja neizmjenjivo je važna jer upravo oni s djetetom provode najviše vremena.

Već od prvih mjeseci treba pažljivo slušati svoje dijete jer nam je već u toj dobi u stanju priopćiti mnogo o sebi. U glasovnoj igri dijete vrlo često dolazi i do naprednijih riječi kombinacijom slogova “mamama” ili “tatata”, što roditelji često protumače kao “gle, rekao/la je mama/tata!”. Ta je prva riječ važna jer se često naziva i prva progovorena riječ, ali samo ako je sa značenjem. Do osmog mjeseca dijete treba reagirati na glasovni poticaj, izgovarati nekoliko slogova, glasati se kada mu se govori, treba proći fazu vokalizacije i gukanja. U dobi od 21 mjesec treba govoriti barem osam riječi sa značenjem, oponašati zvuk koji čuje, imenovati i pokazivati jednu ili dvije slike te riječima tražiti jesti i piti. Kad dijete postane sposobno izgovarati veći broj riječi s određenim značenjem, počinje shvaćati da se dvije riječi u govoru mogu povezivati tako da označavaju određeni smisao (“mama, daj!”, “mama, vode!”...). Tako se dijete počinje služiti jednostavnom rečenicom koja u početku nije potpuna, ali je dovoljno jasna i za okolinu razumljiva.

Na što treba paziti

Tijekom prve dvije godine treba poticati dijete na izgovaranje samoglasnika i na kombinaciju suglasnika i samoglasnika u govoru (ma-ma, ta-ta, ba-ba, pa-pa...). Djeci od druge do četvrte godine treba se obraćati jasnim i jednostavnim rečenicama, ali i nadograđivati i proširivati ono što su rekla (Idemo baki. Da, idemo baki.). Važno je proširivati im postupno rječnik i dati im mogućnost da što više prepričavaju događaje toga ili protekloga dana. Tako i roditelji mogu utjecati na postupan razvoj govora svoga djeteta. Što se tiče izgovora, djeca u dobi između tri i tri i pol godine moraju ispravno izgovarati glasove p, b, t, d, k, g, m, n, j, f, v, h, l, a, e, i, o, u, dok se glasovi s, z, c, š, ž, č, ć, dž, đ, r, lj i nj mogu tolerirati najdulje do pete godine.

Ako kod djeteta primijetite neka druga odstupanja u govoru, kao što su mucanje ili brzopletost, treba što ranije intervenirati. Ako je dijete premalo za terapiju, barem ćete dobiti logopedski savjet kako se postaviti i reagirati. Mnogi roditelji često upozoravaju dijete: “Ne mucaj!”, “Kako to govoriš?”, što je potpuno neispravno. Terapija mucanja vrlo je delikatna te je potrebna dobra i zdrava komunikacija između logopeda i roditelja. Već se u dobi od tri godine može potražiti pomoć logopeda koji će procijeniti je li dijete spremno za terapiju ili je potrebno samo savjetovati roditelje.

Ako vaše dijete do polaska u školu nema govornih teškoća, ali odgojiteljice u vrtiću primijete da pogrešno drži olovku ili ne može povezati skupinu

glasova u riječ i isto tako rastaviti riječ na glasove (npr. umjesto T-A-T-A kaže TANJUR, umjesto M-A-M-A kaže MASKA), potrebno je što prije reagirati i uključiti dijete u terapiju. Jer iz takvih teškoća proizlaze teškoće u čitanju i pisanju te disleksija i disgrafija. Tada se počinje raditi na glasovno-slogovnoj terapiji kao predvježbama vještine čitanja i pisanja. Dijete počinje percipirati inicijalni i finalni glas u riječi, nakon toga osvješčuje glasove unutar same riječi, i naposljetku počinje povezivati glasove u slogove te slogove u riječ. Vrlo je važno u predškolca ispitati orijentaciju u prostoru, odnose lijevo-desno u odnosu na sebe i druge, vidjeti postoji li jezična slabost u govoru, tj. čuti dijete kako i na koji način se izražava i koliki mu je vokabular. Dijete u toj dobi treba naučiti da je pisana riječ znak za izgovorenu i da ima isto značenje, i treba razumjeti pisanu poruku.

Ako dijete s teškoćama krene u prvi razred, one vremenom postaju sve vidljivije. Naime, u početku kada počinje usvajati vještinu čitanja najčešće nastaju smetnje zbog nedovoljno učvršćene veze slovo-glas, prisutne su teškoće u glasovnoj analizi i sintezi, a i u nedovoljno razvijenoj vizualno-motornoj percepciji.

Za početak samo savjet, a možda i terapija

U slučaju da su potrebne govorne vježbe, pravodobnim otkrivanjem uzroka i uključivanjem djeteta u terapiju mogu se ukloniti smetnje i spriječiti razvijanje djetetove svijesti o poremećaju i eventualne neugode koje bi moglo doživjeti u okolini, vrtiću ili školi. Prije početka terapije vrlo je važno otkriti zbog čega govor vašeg djeteta odstupa od govora vršnjaka. Već se pri prvom susretu procjenjuje njegov govor i zaključuje je li u skladu s dobi. Ako se primijete odstupanja, provjerava se koliko i u kojoj mjeri odstupaju od normale. Iz razgovora s roditeljem dobiva se uvid o uvjetima u kojima se govor razvijao ili se još razvija. Za što bolju terapijsku orijentaciju često su potrebna dodatna ispitivanja, kao što su ispitivanje sluha ORL pregledom, psihološko ispitivanje, neurološki pregled.

Ako vam se čini da ste u ovom članku prepoznali probleme koji muče vaše dijete, obratite se stručnjaku logopedu. Možda mu govorna terapija još nije potrebna, ali barem ćete dobiti korisne savjete kako sami pomoći djetetu da prebrodi taj problem.

Autor: Mr. sc. Nataša Šunić, prof. logoped